

Tilfældige effekter

Statistisk Dataanalyse 2

Anders Tolver

Uge 4, tirsdag d. 26/9-2017

Dyrkningsforsøg

Ved et dyrkningsforsøg er målt udbyttet på 4 jordlodder på hver af 4 forskellige marker af samme størrelse.

```
##      M      y
## 1 1 31.76821
## 2 1 31.01354
## 3 1 28.21829
## 4 1 22.57111
```

[... more datalines here ...]

```
##      M      y
## 15 4 54.09678
## 16 4 61.25153
```

Vi ønsker at beskrive variationen i udbyttet på en jordlod af samme størrelse, hvis vi gentager forsøget næste år.

Dagens program

Tilfældige effekter: **forståelse og fortolkning**

- Hvorfor tilfældige effekter?
- Hvilke faktorer bør have tilfældig virkning?
- Split-plot forsøg (tænkt eksempel)

Tilfældige effekter: **teknik (især omkring R)**

- Fit af modeller med tilfældige effekter
- Test for reduktion i modellerne
  - approksimative likelihood ratio test
  - simulation af eksakt p -værdi med `simulate.lme`
  - F -test (torsdag)
- Estimerer samt konfidensintervaller
- Eksempel 8.1 i kompendiet

Dårlig løsning: model med intercept

Model

$$Y_i = \mu + e_i, \quad i = 1, \dots, 16,$$

hvor $e_1, \dots, e_{16}$ er uafhængige $\sim N(0, \sigma^2)$.

Estimerer

$$\hat{\mu} = 66.09[51.96, 80.22]; \quad \hat{\sigma}^2 = 26.52^2 = 703.31$$

Problemer

- Den skitserede løsning giver meget stor residualvarians
- Observationer fra samme mark må forventes at ligne hinanden mere end observationer fra forskellige marker
- Vi bør inddrage faktoren `mark` i analysen

Systematisk effekt af mark

Model

$$Y_i = \alpha(\text{mark}_i) + e_i, \quad i = 1, \dots, 16,$$

hvor $e_1, \dots, e_{16}$ er uafhængige $\sim N(0, \sigma^2)$.

Estimater

$$\hat{\alpha}(1) = 28.39[22.57, 34.21] \quad ; \quad \hat{\alpha}(2) = 91.89[86.07, 97.71]$$

$$\hat{\alpha}(3) = 86.07[80.25, 91.90] \quad ; \quad \hat{\alpha}(4) = 58.00[52.18, 63.82]$$

$$\hat{\sigma}^2 = 5.343^2 = 28.55$$

- Tager højde for **inhomogenitet** mellem marker
- Giver fornuftigt bud på forventede udbytte næste år

I hvert tilfælde hvis forsøget udføres på **en af de fire marker** fra det oprindelige forsøg!

Anders Tolver — Tilfældige effekter — SD2 26/9-2017
Dias 5/22

Tilfældig effekt af mark

Model

$$Y_i = \mu + b(\text{mark}_i) + e_i, \quad i = 1, \dots, 16,$$

hvor

- μ er det fælles middelniveau for udbyttet på alle marker
- $b(1), \dots, b(4)$ er uafhængige $\sim N(0, \sigma_B^2)$ og beskriver den **tilfældige variation** mellem marker
- $e_1, \dots, e_{16}$ er uafhængige $\sim N(0, \sigma^2)$ og beskriver residualvariationen mellem forsøgseenheder

Bemærk: Vi får ikke et estimat for de enkelte marker i forsøget, blot en parameter (σ_B^2) til beskrivelse af variationen mellem marker.

Giver os mulighed for at komme med estimat og konfidensinterval for udbyttet på en mark som *ikke nødvendigvis er med i forsøget!*

Anders Tolver — Tilfældige effekter — SD2 26/9-2017
Dias 6/22

Ensidede ANOVA ved tilfældig variation

```
> rmod0 <- lme(y~1, random=~1|field, method='REML')
> summary(rmod0)
Random effects:
Formula: ~1 | field
(Intercept) Residual
StdDev:    29.04071  5.342793

Fixed effects: y ~ 1
              Value Std.Error DF   t-value p-value
(Intercept)  66.08987   14.58166  12  4.532396   7e-04
```

$$\text{Estimater: } \hat{\mu} = 66.09[34.32, 97.86]; \quad \hat{\sigma}_B = 29.04; \quad \hat{\sigma} = 5.34$$

Forskellen mellem ensidede variansanalyse med systematisk og tilfældig variation ligger i fortolkningen.

Systematisk variation: Konklusionerne gælder kun for markerne i forsøget

Tilfældig variation: Konklusioner kan drages på populationsniveau

Anders Tolver — Tilfældige effekter — SD2 26/9-2017
Dias 7/22

Inddragelse af hvedesort

Ved dyrkningsforsøget anvendtes to forskellige hvedesorter hver på 8 forsøgseenheder (svarende til to marker) som anført i parentes nedenfor

mark 1	mark 2	mark 3	mark 4
31.768 (1)	81.976 (2)	81.722 (2)	58.115 (1)
31.014 (1)	90.324 (2)	89.374 (2)	58.546 (1)
28.218 (1)	96.744 (2)	92.331 (2)	54.097 (1)
22.571 (1)	98.515 (2)	80.872 (2)	61.252 (1)

Faktorer: mark, sort

Bemærk: mark er finere end sort

Er der forskel på udbyttet af de to sorter?

Lad os starte med at besvare spørgsmålet med metoderne fra undervisningsuge 1-3.

Anders Tolver — Tilfældige effekter — SD2 26/9-2017
Dias 8/22

Mark som systematisk faktor

Model1:

$$Y_i = \alpha(\text{sort}_i) + \beta(\text{mark}_i) + e_i, \quad i = 1, \dots, 16,$$

$$= \beta(\text{mark}_i) + e_i \quad \leftarrow \text{hvorfor samme model?}$$

Model2: $Y_i = \alpha(\text{sort}_i) + e_i, \quad i = 1, \dots, 16,$

Model3: $Y_i = \mu + e_i, \quad i = 1, \dots, 16,$

Test 2 vs. 1: Teststr. $F = 31.9 \sim F(2, 12)$; p-value=0%

Test 3 vs. 2: Kan ikke teste for effekt af sort, da vi ikke kan fjerne effekt af finere faktor mark!

Betyder ikke nødvendigvis, at der ikke er forskel på de to sorter i forsøget, idet blokeffekten kan skygges for effekten af sort.

Vi er interesserede i at teste om der er forskelle på sorterne, så dette er en utilfredsstillende statistisk analyse!

Anders Tolver — Tilfældige effekter — SD2 26/9/2017
Dias 9/22

Mark som tilfældig faktor

Den følgende model kombinerer systematiske og tilfældige effekter

$$Y_i = \alpha(\text{sort}_i) + b(\text{mark}_i) + e_i, \quad i = 1, \dots, 16,$$

hvor

- $b(1), \dots, b(4)$ er uafhængige $N(0, \sigma_B^2)$
- $e_1, \dots, e_{16}$ er uafhængige $N(0, \sigma^2)$

Nu er det muligt at teste for effekt af sort (p-value=0.9 %)

Estimer

$$\hat{\alpha}(\text{sort1}) = 43.20[-2.71, 89.10]$$

$$\hat{\sigma}^2 = 5.34^2 = 28.55$$

$$\hat{\alpha}(\text{sort2}) = 88.98[43.08, 134.9]$$

$$\hat{\sigma}_B^2 = 10.33^2 = 106.68$$

Anders Tolver — Tilfældige effekter — SD2 26/9/2017
Dias 10/22

Lidt mere om test i R

Det approksimative likelihood ratio test

```
> rmodel1 <- lme(y~crop-1, random=~1|field, method='ML')
> rmodel2 <- lme(y~1, random=~1|field, method='ML')
> anova(rmodel2, rmodel1) # Sign. effect of crop (LR=6.894, p=0.009)
```

	Model	df	AIC	BIC	logLik	Test L.Ratio	p-value
rmodel2	1	3	123.0017	125.3195	-58.50087		
rmodel1	2	4	118.1076	121.1979	-55.05379	1 vs 2	6.8942 0.009

Det anbefales at simulere p-værdien, hvis likelihood ratio testet giver en værdi omkring signifikansniveauet (-her 5 %)

```
> sim<-simulate.lme(rmodel2, m2=rmodel1, nsim=1000)
> lr.sim<-2*(sim$alt$ML-sim$null$ML)
> psim<-sum(lr.sim>6.894)/1000
> psim
[1] 0.09
```

F-test: mere om dette på torsdag!

Anders Tolver — Tilfældige effekter — SD2 26/9/2017
Dias 11/22

Split-plot forsøg: kompendiets kapitel 8.1

Ud over faktoren sort, som er anvendt på mark-niveau, er de fire jordlodder på hver mark blevet gødet med en af fire gødningstyper (A/C/K/N)

mark 1	mark 2	mark 3	mark 4
31.768(N)	81.976(C)	81.722(N)	58.115(N)
31.014(K)	90.324(K)	89.374(C)	58.546(A)
28.218(C)	96.744(N)	92.331(K)	54.097(K)
22.571(A)	98.515(A)	80.872(A)	61.252(C)

Faktoren sort varierer kun mellem marker, men ikke inden for jordlodder på samme mark.

Helplot: mark

Helplotfaktor: sort

Delplotfaktor: goedning (-varierer på jordlodder inden for mark)

Anders Tolver — Tilfældige effekter — SD2 26/9/2017
Dias 12/22

Overblik over dyrkningsforsøg

Vi har således reelt følgende faktorer

goedning : A,C,N,K

sort: sort1,sort2

mark: 1,2,3,4

Vi husker at sort er grovere end mark.

Konklusioner skal kunne generaliseres til andre marker, og vi vil teste for effekt af sort, hvorfor mark bør inddrages i modellen som tilfældig faktor.

Systematiske faktorer:

goedning $\times$ sort, goedning, sort, 0

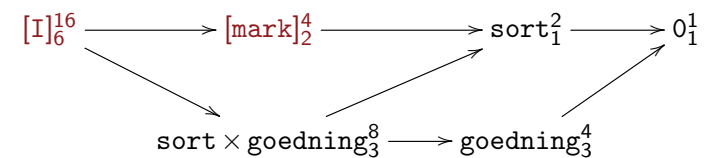
Fuldt dyrkningsforsøg

Udgangsmodel

$$Y_i = \gamma(\text{sort} \times \text{goedning}_i) + b(\text{mark}_i) + e_i, \quad i = 1, \dots, 16,$$

- $b(1), \dots, b(4)$ er uafhængige $N(0, \sigma_B^2)$

- $e_1, \dots, e_{16}$ er uafhængige $N(0, \sigma^2)$

□ omkring tilfældige faktorer i faktordiagram

Dyrkningsforsøg - konklusion

Reduktion

Hverken $\text{sort} \times \text{goedning}$ ($LR = 1.802, p = 0.615$) eller goedning ($LR = 0.491, p = 0.921$) har signifikant effekt på udbyttet.

Slutmodel

$$Y_i = \alpha(\text{sort}_i) + b(\text{mark}_i) + e_i, \quad i = 1, \dots, 16$$

Parameterestimerer

$$\begin{aligned} \hat{\alpha}(\text{sort1}) &= 43.20 \quad [-2.71, 89.10] & \hat{\sigma}^2 &= 5.34^2 = 28.55 \\ \hat{\alpha}(\text{sort2}) &= 88.98 \quad [43.08, 134.9] & \hat{\sigma}_B^2 &= 10.33^2 = 106.68 \end{aligned}$$

Giver os mulighed for at komme med 95 %-konf. interval for det forventede udbytte, hvis vi gentager eksperimentet på en anden (tilfældigt valgt) mark.

Eksempel 8.1: mørhed af svinekød

Forsøgsdesign

- 24 porkers (helplot)
- porkers opdelt i to grupper efter pH (helplot faktor)
- hver porker opdelt i to sider (delplots)
- de to sider køles på hver sin måde (delplotfaktor)

Forsøget er et splitplot forsøg.

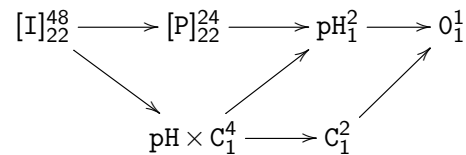
- **Helplot:** P (porkers) - tilfældig effekt
- **Helplot faktor:** pH (høj/lav) - systematisk effekt
- **Delplot faktor:** C (chilling)- systematisk effekt

Desuden inddrages $\text{pH} \times \text{C}$ som systematisk effekt.

Eksempel 8.1: faktordiagram

Faktordiagram

Statistiske modeller

- A: $Y_i = \gamma(\text{pH} \times C_i) + b(P_i) + e_i$
- B: $Y_i = \alpha(\text{pH}_i) + \beta(C_i) + b(P_i) + e_i$
- C: $Y_i = \alpha(\text{pH}_i) + b(P_i) + e_i$
- D: $Y_i = \mu + b(P_i) + e_i$

Eksempel 8.1: reduktion

Analyse i R vha. lme og anova

```

> modelA=lme(y~pH+chill,random=~1|porker,method="ML")
> modelB=lme(y~pH+chill,random=~1|porker,method="ML")

> anova(modelB,modelA)
      Model df   AIC    BIC  logLik  Test L.Ratio p-value
modelB     1  5 149.9008 159.2568 -69.95041
modelA     2  6 151.7097 162.9369 -69.85483 1 vs 2 0.1911 0.662

...
more tests
...

```

Slutmodellen bliver

$$Y_i = \alpha(\text{pH}_i) + b(P_i) + e_i$$

Eksempel 8.1: konklusion

Der er en effekt af pH men ikke af nedkølingsmetoden.

Estimerer og konf.-intervaller (vha. summary, intervals og evt. VarCorr):

$$\alpha(\text{low}) : 5.65[4.92, 6.38]$$

$$\alpha(\text{high}) : 7.12[6.39, 7.85]$$

Varianskomponenter:

$$\hat{\sigma}_P^2 = 1.25; \quad \hat{\sigma}^2 = 0.47$$

Obs: Brug estimerer fra model fitted med method="REML"

```

> modelCa=lme(y~pH-1,random=~1|porker,method="REML")
> intervals(modelCa)
Approximate 95% confidence intervals

```

```

Fixed effects:
      lower      est.      upper
pHhigh 6.387315 7.116250 7.845185
pHlow  4.923982 5.652917 6.381852

```


Eksempel 8.1: konklusion

Vha. **estimable** kan vi estimere forskellen mellem de to pH-grupper.

Bemærk først, at $\alpha(\text{high}) - \alpha(\text{low}) = 1 \cdot \alpha(\text{high}) + (-1) \cdot \alpha(\text{low})$

Kør dernæst flg. R-kode

```

>modelCa=lme(y~pH-1,random=~1|porker,method="REML")
>library(gmodels)
>pHdiff=c(1,-1)
>estimable(modelCa,pHdiff,conf.int=0.95)
      Esti   Std.Error t value DF  Pr(>|t|)  Low.CI Upper.CI
(1 -1) 1.4633    0.49707   2.944  22 0.0075078 0.43246 2.4942

```

Forskellen estimeres til

$$\alpha(\text{high}) - \alpha(\text{low}) : 1.46 \quad [0.43, 2.49]$$

Modeller med tilfældige effekter

Mixed models

tilfældige og systematiske effekter

Faktorer med **tilfældig virkning** (random effect)

- Eksempler: dyr, kuld, mark, besætning, parti
- Bestemmer variansstrukturen i modellen, dvs. varianser og korrelationer (afhængighed)
- Udtaget tilfældigt: konklusion gælder for **hele populationen**

R-stuff

lme,summary,anova,intervals,library(gmodels),estimable

Hovedeksempel

Splitplot forsøg

Hvad skal vi lave på torsdag?

- Modeller med flere tilfældige effekter
- Modeller med flere 'nestede' tilfældige effekter
- Test af tilfældige effekter
- Eksakte test (mere præcise) for balancerede forsøg
- Vildere eksempler

